कुतस्तर्हिसर्वत्रानुगतोपिकेवलोस्मदादिभिर्नानुभूयतइत्यतआह केवलमिति बुध्यमानोजीवोयदात्मानमहमन्योऽमुष्यपुत्रोब्राह्मणोऽधीतीत्यादिरूपंमन्यतेतदाकेवलंषड्विंशंपंचविंशंचसर्वत्रैकरूपंजीवंचतुर्विंशंअव्यक्तंचनपश्यति कार्यापह्नुतदृष्टित्वात् ॥ ९ ॥ कथंतर्हिकेवलज्ञःस्यादतआह तदेति अव्यक्तेअव्याकृतेलोचनंदृष्टिरस्यअव्याकृतोपास्याप्रकृतिमान्प्रकृतिजयीयदाभवतितदाविमलांशुद्धब्रह्मविषयिणींबुद्धिंविद्यांअमलांनिर्द्वैतांपरांसर्वोत्कृष्टांबुध्यतेअवगच्छति ॥ १० ॥ तदैवपरविद्योदयकालेषड्विंशबोधःप्रकृतित्यागश्चभवतीत्याह षड्विंशइति ॥ ११ ॥ असौजीवः अव्यक्तस्यस्वस्मात्पृथक्त्वेनदर्शनात् केवलधर्माकेवलएवभवति योनिर्गुणःसन्प्रकृतिंवेदसकेवलइतियोज्यं ॥ १२ ॥ आत्मानंकेवलं विमुक्तउपाधित्रयान्मुक्तः तत्त्वंअनारोपितरूपं निस्तत्त्वंपारोक्ष्यरहितंनित्यापरोक्षमित्यर्थः ॥ १३ ॥ तत्त्वं दृश्यंशरीरादि तदाश्रयादस्यापिदृश्यत्वं वस्तुतस्तुनचदृश्यत्वमस्तिदृङ्मात्रत्वात् ॥ १४ ॥ एषःषड्विंशः तत्त्ववान्पारोक्ष्यवान् कार्यभूतंमहदादितत्त्वमस्यास्तीतितत्त्ववान्नच यतोनिस्तत्त्वःकार्यकारणवर्जितः बुद्धत्वलक्षणंतत्त्वमहंब्रह्मास्मीतिवृत्तिमपिएषमुंचति ॥ १५ ॥ एतदेवाह षड्विंशइति ननुषड्विंशोहमितिययावृत्त्याषड्विंशोगृह्यते तस्यानाशकस्यवृत्त्यंतरस्याभावाद्भावेवानवस्थापातात्कथंनिरुपाधिकस्यसा

केवलंपंचविंशंचचतुर्विंशंनपश्यति ॥ बुध्यमानोयदात्मानमन्योहमितिमन्यते ॥ ९ ॥ तदाप्रकृतिमानेषभवत्यव्यक्तलोचनः ॥ बुध्यतेचपरांबुद्धिंविमलाममलांयदा ॥ १० ॥ षड्विंशोराजशार्दूलतथाबुद्धत्वमाव्रजेत् ॥ ततस्त्यजतिसोव्यक्तंसर्गप्रलयधर्मिवै ॥ ११ ॥ निर्गुणःप्रकृतिंवेदगुणयुक्तामचेतनां ॥ ततःकेवलधर्मासौभवत्यव्यक्तदर्शनात् ॥ १२ ॥ केवलेनसमागम्यविमुक्तोत्मानमाप्नुयात् ॥ एतत्तुतत्त्वमित्याहुर्निस्तत्त्वमजरामरं ॥ १३ ॥ तत्त्वसंश्रयणादेतत्तत्त्ववन्नचमानद ॥ पंचविंशतितत्त्वानिप्रवदंतिमनीषिणः ॥ १४ ॥ नचैषतत्त्ववांस्तातनिस्तत्त्वस्त्वेषबुद्धिमान् ॥ एषमुंचतितत्त्वंहिक्षिप्रंबुद्धत्वलक्षणं ॥ १५ ॥ षड्विंशोहमितिप्राज्ञोगृह्यमाणोजरामरः ॥ केवलेनबलेनैवसमतांयात्यसंशयं ॥ १६ ॥ षड्विंशेनप्रबुद्धेनबुध्यमानोप्यबुद्धिमान् ॥ एतन्नानात्वमित्युक्तंसांख्यश्रुतिनिदर्शनात् ॥ १७ ॥ चेतनेनसमेतस्यपंचविंशतिकस्यह ॥ एकत्वंवैभवत्यस्ययदाबुद्ध्यानबुध्यते ॥ १८ ॥ बुध्यमानोप्रबुद्धेनसमतांयातिमैथिल ॥ संगधर्माभवत्येषनिःसंगात्मानराधिप ॥ १९ ॥ निःसंगात्मानमासाद्यषड्विंशकमजंविभुं ॥ विभुस्त्यजतिचाव्यक्तंयदात्वेतद्विबुध्यते ॥ २० ॥

क्षात्कारोवृत्तिरूपस्यैवोपाधेर्विद्यमानत्वादित्याशंक्याह केवलेनेति बलेनस्वसामर्थ्येनतद्वृत्तिरूपंग्रहणंसमतांयाति यथाकतकरजोरजोंतरंशमयत्स्वयमपिशाम्यति तथाचरमाब्रह्माकारावृत्तिर्वृत्त्यंतरंस्वात्मानंचशमयतीत्यर्थः ॥ १६ ॥ षड्विंशेनेति येनकेवलप्रकाशात्मनापंचविंशादीन्बुध्यतेतमजानन्नबुद्धिमान्यतोभवति एतत्तस्याज्ञानमेवनानात्वं ब्रह्माज्ञानमूलकएवप्रपंचइत्यर्थः ॥ १७ ॥ षड्विंशानुभवस्वरूपमाहचेतनेनेति पंचविंशस्यअहंप्रत्ययगम्यस्यचेतनायुक्तस्यजडस्यतदाएकत्वंभवतियदाबुद्ध्याप्यहमित्यात्मानंनबुध्यते धीनिरोधेसतिगाढसुषुप्तिवत्षड्विंशानुभवइत्यर्थः ॥ १८ ॥ एतत्फलमाह बुध्यमानइति अहमितिगृह्यमाणःसंगधर्मासुखादिसंगीजीवःअप्रबुद्धेनवाङ्मनसातीततयाअगोचरीकृतेनषड्विंशेनयदासमतामभेदंयातितदानिःसंगात्मापुण्यापुण्यादिस्पर्शशून्योभवति ॥ १९ ॥ निःसंगात्मनःषड्विंशस्यसंगात्संगिनोपिजीवस्यनिःसंगताभवतिसाचअव्यक्तत्यागेनैवेत्यर्थः एतदव्यक्तं दृष्टमात्रैवप्रकृतिर्लीयतइत्यर्थः यथोक्तंसप्तत्यां प्रकृतेःसुकुमारतरंनकिंचिदस्तीतिमेमतिर्भवति यादृष्टास्मीतिपुनर्नदर्शनमुपैतिपुरुषस्येति ॥ २० ॥

Digitized by Google